

Apró Ferenc:
PÓSA ALAKJA MÓRA FERENC TOLLÁN*

Tudjuk, hogy mikor ismerkedtek meg. Idézek abból a levélből, melyet az egyetemista Móra a menyasszonyának írt 1899. november 16-án: „az öreg Péterfy [Sándor]... bejött hozzám, hogy másnap délután keressem föl Pósát, aki szeretne velem beszélni... Nagyon szívesen fogadott, nem volt semmi különös mondanivalója, csak éppen meg akart ösmerni. Nekem is mondta, amit Péterfynek is mondott: hogy ez a Móra Ferenc már most is ér annyit, mint Móra István, már most is van akkora költői tehetség, mint az. Aztán csak arra kért, hogy Pestet itt ne hagyjam.” (*Móra Ferenc családi levelezése. Sajtó alá rendezte: Kőhegyi Mihály, Lengyel András. Kecskemét, 1987. 154.*)

Nagy szerencse, hogy ez a levél fönntmaradt. Ugyanis Móra kétféleképp írja le első találkozásukat, de egyik sem egyezik meg a levele tartalmával... Az első változat szerint Dankó temetésén történt a dolog, 1903-ban. Móra szerint Pósa a Szegedi Közművelődési palota előtt – rekedtes baritonján – ekként búcsúztatta a halhatatlan dalköltőt: „Dicsőségesen letörött szárnyú édes dalostársam, csillagkoszorús testvérem, Dankó Pista. Könnybe borult szemmel nézek fekete csónakod után, melyet az örökkévaló Isten keze rengő ringat a fekete vizeken...”

Nem hallottam én még – folytatja Móra – ilyen halotti beszédet soha... A tömeg megilletődött hangtalansággal hömpölygött ki a temetőbe, én meg szaladtam a műhelybe, hogy mire a szerkesztőm beér, készen legyen a riport... Egyszer csak kiszól a szerkesztőm. Engem hív...

– Pósa szerkesztő úr behozta a beszédje szövegét. Tessék, illessze bele a tudósításba, persze szó szerint közöljük.

Fülig vörösödtem, és ijedtemben majd lenyeltem a fejemet.

– Már lement a tudósítás, szerkesztő úr.

– Jó, jó, de a beszéd...

– Az is. Tán már ki is szedték azóta. Mindjárt felhozatom.”

Nem idézek hosszan Móra érdekesítő írásából: Pósa hiába vetette össze a saját beszédét és a már kiszedett szöveget, nem volt abban eltérés semmi sem, pedig Móra nem tudott gyorsírást.

Az esti toron Pósa a jobbára ültette a fiatal újdondászt, aki még egy éve sem csinálta a Szegedi Naplót, és kedvesen megparancsolta neki, hogy másnap délre írjon egy történetet Az Én Újságomnak...

Móra azzal folytatja, hogy megírta a mesét a kis kanászról meg a kutyájáról, és amikor Pósa végigolvasta, megsimogatta a 24 éves fiatalember fejét. Szépet írtál öcsém, de van benne egy hiba. A rendes kutyának nem Mitvisz a neve, hanem Bodri. (*Napok, holdak...*, 441.)

Hadd fejezzem be Móra idézettel: „Ez volt az első-utolsó javítás, amit a kéziratomban csinált. Pedig aztán haláláig mázsaszámra kapta tőlem a sok apróbetűs kutyanyelvet... Százával a mesét, a verset... Azért, hogy író lettem, a jó Isten a felelős. De hogy akármilyen nyúlok, gyermekíró maradok az utolsó pillanatig, azt Pósa Lajosnak köszönöm.” (*Napok /443.*)

Szép ez a történet, túlon túl is szép, ennek okán érdemes számon tartani, csak hát a költészet, a *Dichtung* szülte, nem a *Wahrheit*. A tapasztaltabb kutatók tudják, hogy Móra akármilyen elhitető erővel ír le valamit, nála az is szépirodalom, nem pedig pontos emlékezés.

Móra soraiból az idézett 1899-i levélen túl is kimutathatók a költői elemek. Pósanak a fölraavatalozott koporsónál elmondott beszéde egészen máshogy kezdődik: „*Kedves testvérem, elvált dalostársam, koszorús költőm, édes hegedősöm, Dankó Pista. Eljöttem utánad a halhatatlanság csillagösvényén szerette szülőfölded áldott talajára...*” Ez jelent meg a Szegedi Napló április 2-i számában, és ha végig olvassuk, egyetlen szava sem az, mint amit az emlékező Móra magabiztosan leírt... Még valami: Móra nem 1903 áprilisától, hanem csak 1905. július 2-től kezdett írni Pósa lapjába. A történetből valószínűleg csak egyetlen dolog igaz: találkoztak 1903-ban, pár udvarias, rövid szót váltottak, hiszen Pósa az 1880-as évekbeli barátaival lehetett elfoglalva...

Megismerkedésük történetét egy másik Móra-tárca is tartalmazza. Az íróé a szó: (*Napok, holdak...*, 461.)

„Már akkor rég beszéltem Szegedre, s úgy fölvitte az Isten a dolgomat, hogy kétszobás lakásra is futotta a keresetemből. De még konyhát is adtak hozzá, s azt is a két szoba közé tették..., mert így sokkal egyenletesebben lehetett fűteni a központi ételgőzzel. Hát itt nyitotta rám először az ajtót Pósa Lajos. Mégpedig a konyhaajtót. Amögött volt a műtermem, a két konyhaszékre helyezett nyújtódeszka... Amikor a fekete ruhás, fehér szakállas, szép, tiszta öregúr betoppant az ajtón, akkor éppen a kellemest kevertem a hasznossal. Az egyik kezemmel szíjat hasítottam a miniszterelnök hátából, a másikkal ringattam a kislányomat.

– Öcsém, – szólalt meg a váratlan vendég – én Pósa Lajos vagyok. Megtudtam, hol van a lakások, te meg tudd meg, ha én ezután Szegedre jövök, mindig nálatok szállok meg. Tudtam, hogy ennél nagyobb tisztesség még nem ért az életben, de mire megkínáltam volna, megint a költő szólalt meg.

– A lányod? – mutatott a bölcsőre. Ez a híres szegedi Pannika?

Azzal kitérte a két karját a bölcső felett, és egy kicsit hátraszegett fejjel azt mondta:

Aludj, ingó-bingó

Pici rózsabimbó.

Ez persze így elmondva... póz... de Pósa Lajosnál nem volt póz. Ő nem játszotta a költőt, hanem nem tudott más lenni.”

Ez a második jelenet is szép, akár megható is lehetne, de valószínűleg ez is költött. Akkoriban nem járta, hogy valaki előzetes bejelentés nélkül, váratlanul betoppanjon egy idegen lakásba. És miért kellett volna Pósanak – 1899 és 1903 után – bemutatkoznia??

Valószínűnek tartom, hogy Móra és Pósa 1905 júniusában – Szegeden vagy Pesten – találkozott, ekkor került szóba Az Én Újságom... Így lett Móra 1905 júliusától a lap házi szerzője, aki tucatnyi írói néven jegyezte meséit, verseit. De akárhogy írta is alá, színes stílusa magasan kiemelte őt az alkotói gárdából, és hozzáértőnek nem nehéz rámutatni az írásaira...

Érdekes, és jellemző Mórára, hogy a költött jelenetek árnyékában szinte mellékesen ír az Új Időkről, az olvasó szeme könnyen átsiklik fölötte. Idézem: *Pósa Lajos jegyzett el engem a halhatatlansággal. Már úgy értem, hogy ő nyomtatta ki először pesti lapban a versemet. Még pedig az Új Időkben.* (*Napok, holdak...*, 460.)

És láss csodát, a szivárványos képek mellett meghúzódó száraz mondatok valós adatot tartalmaznak! A hetilapban Móra első verse 1898. augusztus 14-én jelent meg *Levél* címmel, ezt követte 1899. augusztus 13-án a *Sirató*. Pósa, a versrovat vezetője e két költemény közzlése után kívánt vele megismerkedni. A teljességhez tartozik, hogy az egyetemista Mórának 1899-ben öt verse jelent meg a *Magyar Figaróban*, június, július és augusztus hóban, nemigen lehet kétséges, hogy Pósa ezt a lapot is figyelemmel kísérte.

Válogassunk tovább, hogy a kiötlött jelenetek mellett még milyen Pósa-képek kerültek Móra tollára.

1883. október 14-én avatták a szegedi kőszínházat Ferenc József és a legmagasabb rangú udvari és egyházi személyek jelentétében. Móra azt jegyezte föl, hogy a 33 éves Pósa, a színház titkára írta a prologot, amelynek két sorára élete végéig büszke volt:

Akármilyen kérges a paraszt tenyere,

A királyoknak is abbul van kenyere...

Egyelőre itt is főntartásaim vannak, mert a *Hegedűszóban szép mese* c. kötetből csak egy aforizmaszerű rövidke verset ismerek, mely lényegében megegyezik az idézett két sorral.

Pósa nagy demokrata volt, sosem volt megbékélve a koronás főkkel. Egyszer egy költőtársa gyermekeknek való jubiláris királyverset vitt be hozzá a szerkesztőségbe. Elolvasta, és már adta is

vissza. Szép vers, barátom, nagyon szép. De amíg én szerkesztem a magyar gyermekek lapját, addig ebben nem magasztalnak élő királyokat. Mátyáson innen még halott királyt sem...

Móra írta Dankóról és szobráról 1922-ben: „Nem telt bele tíz esztendő, rózsaszínbe játszó, finom márványszobra – Margó kezemunkája – már ott állt a szegedi Tisza-parton, a Stefánia-kert zöld koszorújában. Halálában is hűséges dalostársa, Pósa Lajos verekedte ki ezt a szobrot a magyar társadalomból, tiszta gyereklelke szent csökönységével. A szobor már készen is volt régen (a szobrász csak a márvány árát számította fel), de Szeged akkori magisztrátusát egy kicsit zavarba hozta az ajándék. Tudniillik már akkor volt egy szobor a Stefánián: Erzsébet királynéé. Már most mi lesz abból, ha a cigány szobra is arra darabjára kerül a szegedi földnek, amelyiken a felséges kőasszony méházik maga elé?... A hosszú huzavonának Pósa ultimátuma vetett véget. Kijelentette, hogy inkább fejszét fog a szoborra, de nem engedi a cigányfertályba eldugni, ahova az óvatosabb tanácsbeliek szánták. Annak ott kell állni a vízparton, ahol nézheti, amint habra hab siet, és láthatja, hogy most van nap lemenőbe'...” (Szegedi tulipántos..., 187.)

Móra írja, hogy 1912-ben, a Dankó-szobor avatásának a másnapján Pózával újból kimentek a ligetbe, megnézni a márványhegedűst. A költő megnyugvással sóhajtott:

– Hát te már megkaptad a halhatatlanságot, Pista... Mennyit kínlódtam, szenvedtem, verekedtem érte! Ugyan, lesz-e majd aki érterem megteszi?

Móra halkan ellenkezett:

– Teérted nem kell verekedni, Pósa bácsi!

És lám, halála után másfél évtizeddel, 1930. október 26-án fölavatták a Népligetben a mellszobrát, Margó Ede alkotását. Ugyanaz a művész készítette, aki Dankót márványba öltöztette...

Mórától tudjuk, hogy milyen volt a Pósa-féle műgond. Pósa harangmély hangján fölolvastott Mórának egy verset, melynek ez volt a refrénje:

Hallod a lágyan mormoló Tiszát?

Később csóválni kezdte a fejét: mormoló Tisza, mormoló Tisza... Nem jó ez, mondj valami jobbat. Móra nyugtatgatta, jó jelző itt a *mormoló*, maradjon... Éjfélig is együtt voltak, s a búcsúzó kézfogáskor Pósa visszatért a dologra:

Te, mégis csak jobb lesz a csobbanó Tisza, mint a mormoló. Hallgasd csak:

Hallod a lágyan csobbanó Tiszát?

Másnap, amikor a közönség előtt elmondta a verset, az első változat hangzott el:

Hallod a lágyan mormoló Tiszát?

Mikor Pósa visszaszabadult a helyére, odahajolt Mórához:

– Tudod, egész nap hánytam-vetettem magamban a dolgot, mégis csak így hangzik szebben.

Móra azt írta, hogy Pósa volt az utolsó költő. Meg is magyarázta: „áldozó-papja volt egy kultusznak... egy pillanatra se tette le a büszke önérzettel viselt bíborszegélyes tógát, melynek fehérségén soha folt nem esett... Láttá-e őt valaki olyan helyzetben, ismerte-e olyan gesztusát, amely méltatlan a költői ideálhoz? Hallott-e valaki tőle durva szót, parlagi tréfát, duhaj kedvet harsogva kirobbanni? Ez a kemény, vállas, komoly szemű és puha szájú, tiszta és méltóságos magyar úr az utcán és baráti körben... az írók és gyermekek között mindig és mindenütt a költő élő szobra volt...”

Aki ennyire költő, annak hiába is kínálták tálcán a képviselőiséget. Kossuth Ferenc háromszor is unszolta mandátum-vállalásra abban a kerületben, amelyiket akarja. Pósa méltatlankodott:

– Más az én hivatásom, nem a politika. Nem kell nekem senki mandátuma.

Persze már hangzott is az ellenvetés:

– De a gondtalanság, a jómód, a nyugodt öregség...

– De én költő vagyok, – szegte föl Pósa a fejét. Az én mandátumomat a Jóisten adta, hogy szennyezném én ezt be a politikával? A költő maradjon fehér, mint a lilium, neki még az árnyéka is fehér legyen...

Ez az elhivatottság és a költői értékek tisztelete sugárzik egy másik, máig élő történetből, melyet – többek között – Móra is ránk örökített. Kiss Palcsi bácsinak (Tömörkény későbbi apósának) a piros abroszos csárdájában, a Kölcsey utcai Kispipában üldögélt a költő az 1880-as évek első felében. Sült halat, csuszát vacsorázott, kapros túrós lepényt küldött utána, világos sillerrel öblítette le az egészet, még feketét is kért, és a virzsínia füstjét fújva integetett a söntés felé:

– Fizetek, Palcsi bácsi!

Palcsi bácsi pedig összeadott mindent, halat, csuszát, sillert, kenyeret, kávé és virzsíniát, ami alig tett ki abban az időben – írd és mondd – 30 krajcárt.

Pósa ekkor elővette az új verseskötetét, és fizetés fejében letette az asztalra... Palcsi bácsi pedig üzleti komolysággal visszszámolt belőle 70 krajcárt, mert rá volt ám nyomtatva a szép, külső zöld borítékú könyvre, hogy az ára egy forint...

Móra 1915-ben lett a Petőfi Társaság tagja. A *Könyves könyvben* megjelent *Pósa Lajos sírjára* c. vershez odaírta, hogy ez volt a székfoglalója. Röviden idézek belőle (97. p.):

*Költő sírjára..., régi téma.
Dalt mégis errül mondok én ma,
S szíved porára mesterem,
Ibolyacsokrul ráteszem.*

* Elhangzott 2010. 04. 16.-án, Hódmezővásárhelyen, a Pósa Lajos születésének 160. évfordulójának tiszteletére rendezett szakmai konferencián. Az előadás szövegét szerző – aki Szegeden élő művelődéstörténész – szíves hozzájárulásával közlöm (KMJ)